

MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv

NOWA EWANGELIZACJA
– W POSZUKIWANIU NOWYCH FORM I METOD
GŁOSZENIA DOBREJ NOWINY
NA MARGINESIE DOKUMENTU PT. *NOWA EWANGELIZACJA
DLA PRZEKAZU WIARY CHRZEŚCIJAŃSKIEJ. LINEAMENTA*

Pojęcie „nowa ewangelizacja” na trwałe kojarzy się z pontyfikatem polskiego papieża bł. Jana Pawła II († 2005), który wprowadził go w nauczanie Kościoła i uczynił swoistym hasłem przewodnim swojej pasterskiej posługi¹. Nie ma w tym nic nadzwyczajnego, gdyż ewangelizacja wyraża naturę i misję Kościoła, który istnieje po to, aby ewangelizować (zob. EN 14-15). Pewną oryginalnością, którą wniósł Jan Paweł II, jest podkreślenie nowości w przekazywaniu Ewangelii we współczesnym świecie. Nawiązuje to zresztą do nauczania Pawła VI, którego adhortacja pt. *Ewangelii nuntiandi* (8.12. 1975) stanowi do dziś źródło inspiracji w namyśle nad realizowaniem przez Kościół misji głoszenia Dobrej Nowiny we współczesnym świecie. Nie powinno nas zatem dziwić, że Benedykt XVI, zwołując XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów², postanowił poświęcić go tematyce

Dr hab. MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv – kierownik Katedry Teologii Pastoralnej Ogólnej Instytutu Teologii Pastoralnej i Katechetyki KUL; adres do korespondencji: Klasztor Franciszkanów – Dom Studiów bł. J. Dunsza Szkota, ul. Parysa 40, 20-712 Lublin; e-mail: jdszkot@kul.lublin.pl; www.lublin.franciszkanie.pl

¹ Zob. P. J. C o r d e s. *Neuevangelisierung*. W: *Lexikon der Pastoral*. Hrsg. von K. Baumgarten, P. Scheuchenpflug. Bd. 2 Kl-Z. Freiburg–Basel–Wien: Herder 2002 kol. 1187-1188.

² Synod biskupów jest to stosunkowo nowa instytucja powołana 15 IX 1965 r. przez Pawła VI na wniosek Soboru Watykańskiego II (zob. DB 5). Jest to zebranie biskupów, wybranych z różnych regionów świata, którzy gromadzą się, aby umacniać ścisłą łączność z papieżem, jak również świadczyć mu pomoc swoją radą, w celu zachowania i wzrostu wiary oraz obyczajów,

nowej ewangelizacji³. Nie pierwszy już raz papież nawiązał do idei swojego poprzednika, któremu służył jako prefekt jednej z najważniejszych dykasterii Kurii Rzymskiej – Kongregacji Nauki Wiary. W tym duchu należy także odczytywać utworzenie przez Benedykta XVI Papieskiej Rady do Spraw Krzewienia Nowej Ewangelizacji⁴ oraz ogłoszenie Roku Wiary, który rozpoczął się 11 października 2012 r. w pięćdziesiątą rocznicę otwarcia Drugiego Soboru Watykańskiego i dwudziestą rocznicę opublikowania *Katechizmu Kościoła Katolickiego*⁵.

Ważnym etapem w przygotowaniu do wspomnianego Synodu Biskupów było opublikowanie 2 lutego 2011 r. *Lineamenta*, gdzie wskazano najważniejsze problemy dotyczące przekazywania Ewangelii we współczesnym świecie⁶. Mają one zachęcić do refleksji w całym Kościele, a przemyślenia uzyskane z różnych szczebli struktur Kościoła zostaną przeanalizowane i włączone do *Instrumentum laboris* przyszłego Zgromadzenia Synodalnego. Konstrukcja

a także umacniania dyscypliny kościelnej i rozważania problemów związanych z działalnością Kościoła w świecie (KPK kan. 342). Gremium to jest wyrazem kolegalności biskupów i podlega bezpośrednio władzy papieża, który zwołuje go i określa miejsce jego odbywania, nominuje i zatwierdza wybór członków, ustala tematy poszczególnych sesji, przewodniczy mu osobiście lub przez wyznaczone osoby, zamyka, przenosi lub rozwiązuje synod (KPK kan. 344). Synod zbiera się na sesję generalną, która może być zwyczajna lub nadzwyczajna, a rozpatruje się na niej sprawy dotyczące Kościoła powszechnego, albo na sesję specjalną, na której podejmuje się zagadnienia odnoszące się bezpośrednio do jednego lub kilku regionów (KPK kan. 345). Zadaniem synodu biskupów jest podtrzymywanie więzi i żywej współpracy między papieżem i biskupami całego świata. Ponadto istotna jest także troska o poznanie spraw dotyczących wewnętrznego życia Kościoła i jego działania we współczesnej rzeczywistości. Synod ma także służyć łatwiejszemu uzgodnieniu opinii odnoszących się do istotnych punktów nauki i sposobu postępowania w życiu Kościoła. Zob. S. S o ł t y s z e w s k i. *Synod Biskupów*. „Prawo Kanoniczne” 39:1996 nr 3-4 s. 290-299; L. C h i a p p e t t a. *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale. I. Libri I-II-III*. Napoli 1988 s. 423-424; J. K r u k o w s k i. *Synod Biskupów*. W: *Leksykon teologii pastoralnej*. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin: TN KUL 2006 s. 823-824.

³ Temat Synodu Biskupów w 2012 r. Benedykt XVI ogłosił podczas homilii na zakończenie obrad Zgromadzenia Specjalnego Synodu Biskupów dla Bliskiego Wschodu 24.10.2011 r. Zob. B e n e d y k t XVI. *Pokój jest warunkiem godnego życia*. Homilia wygłoszona na Mszy św. na zakończenie Synodu. OsRomPol 31:2010 nr 12 s. 42.

⁴ Zob. B e n e d y k t XVI. *List apostolski „Motu proprio Ubicumque et semper” powołujący do życia Papieską Radę do Spraw Krzewienia Nowej Ewangelizacji*. OsRomPol 32:2011 nr 1 s. 11-13.

⁵ Zob. B e n e d y k t XVI. *List apostolski „Motu proprio Porta fidei”*. OsRomPol 32:2011 nr 12 s. 4-10.

⁶ Synod Biskupów. XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne. *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej*. *Lineamenta*. Watykan 2011 [dalej cyt. jako *Lineamenta*].

Lineamenta – a zwłaszcza zamieszczone na końcu trzech rozdziałów dokumentu pytania – inspiruje i zachęca do dyskusji w rozmaitych gremiach kościelnych.

Podjmując zagadnienie nowej ewangelizacji konieczne jest najpierw wyjaśnienie jej istoty, następnie – opierając się na *Lineamenta* – ukazanie najważniejszych form i metod przekazywania Ewangelii, które wydają się skuteczne i owocne we współczesnym świecie.

I. NOWA EWANGELIZACJA – PRÓBA OKREŚLENIA

Pojęcie „nowa ewangelizacja” można uznać za powszechnie znane i przyswojone. Słusznie jednak przypominają *Lineamenta*, że pojawiło się ono stosunkowo niedawno w refleksji teologicznej i nie zawsze udaje się je jasno i ostatecznie zdefiniować. Trudno także jednoznacznie określić granicę między duszpasterstwem, apostołstwem, działalnością misyjną a nową ewangelizacją⁷.

Wydaje się, że najlepiej wyjaśnić znaczenie terminu „nowa ewangelizacja” odnosząc się do adresatów działalności Kościoła⁸. W zależności od nich wyróżnia się ewangelizację misyjną, pastoralną i nową. Ewangelizacja misyjna, zwana też pierwszą, preewangelizacją, misjami lub misją *ad gentes* polega na głoszeniu Jezusa Chrystusa i Jego Ewangelii tym, którzy ich nie znają (zob. DM 6; EN 51. 53; RMi 31). Z kolei ewangelizacja pastoralna skierowana jest do tych, którzy od dawna są już chrześcijanami i mają związek z Ewangelią, aby ich wiarę „pogłębić, umocnić, ożywić i uczynić dojrzałą” (EN 54; por. RMi 31). Jest ona podobna do duszpasterstwa, ale się z nim nie utożsamia. Według Pawła VI ewangelizacja stanowi trzon działalności duszpasterskiej Kościoła (EN 81), które bez niej byłoby jedynie zespołem zabiegów czysto technicznych, być może sprawnych, lecz pozbawionych treści. Adresatami nowej ewangelizacji (reewangelizacji, ewangelizacji powtórnej, drugiej), są chrześcijanie, dla których orędzie chrześcijańskie przestało już być Dobrą Nowiną (zob. EN 54; RMi 33)⁹.

⁷ *Lineamenta* nr 5, 10; zob. A. L e w e k. *Nowa ewangelizacja*. W: *Leksykon teologii pastoralnej* s. 575-579.

⁸ Zdaniem bpa G. Rysia ewangelizacja od nowej ewangelizacji różni się tylko adresatem. Zob. *Biskup Grzegorz Ryś o Nowej Ewangelizacji*. <http://www.deon.pl/religia/kosciol-i-swiat/zycia-kosciola/art,8691,biskup-grzegorz-rys-o-nowej-ewangelizacji.html> [5.06.2012].

⁹ W. P r z y c z y n a. *Ewangelizacja*. W: *Leksykon teologii pastoralnej* s. 254-255; K. P a w l i n a. *Aktualny model ewangelizacji Kościoła w Polsce*. W: *Ewangelizacja odpo-*

Nowa ewangelizacja jest skierowana do ludzi, żyjących w krajach od dawna chrześcijańskich, którzy oddalili się od Boga i Kościoła oraz zaniechali praktyk chrześcijańskich (AfM 160). Zjawisko to występuje także w krajach, gdzie Ewangelia była głoszona w ostatnich stuleciach, lecz nie została przyjęta na tyle, aby przemienić życie osobiste, rodzinne i społeczne ochrzczonych¹⁰. Głoszenie Ewangelii jest konieczne dla świata zachodniego, gdzie wielu ochrzczonych nie ma już prawie nic wspólnego z życiem chrześcijańskim. Niektórzy z nich zachowują pewną więź z wiarą, słabo lub błędnie znając jej fundamenty, a ich wyobrażenie o wierze chrześcijańskiej bywa ukształtowane przez stereotypy lub nawet karykatury rozpowszechniane przez kulturę masową. Wszystko to rodzi dystans, obojętność, a nawet wrogość i kontestacje¹¹. Jean-Luc Moens podkreśla, że adresatami nowej ewangelizacji są ludzie, którzy oddalili się od Kościoła, ochrzczeni, którzy utracili tożsamość chrześcijańską. Niektórzy z nich utrzymują jeszcze jakiś związek z Kościołem i pojawiają się pięć razy w życiu w budynku kościoła: aby przyjąć sakramenty chrztu, bierzmowania, Pierwszą Komunię Świętą, sakrament małżeństwa i mieć katolicki pogrzeb¹².

Skoro ewangelizacja jest główną misją Kościoła, to w dziele nowej ewangelizacji nie chodzi o głoszenie jakiejś nowej Ewangelii, a jedynie o nowe metody, zapał i entuzjazm. Misję tę Kościół musi prowadzić w nowy sposób, gdyż ludzie współcześni są inni, panuje odmienna kultura i nowa mentalność¹³. Jest to zatem aktualizacja misyjnego posłannictwa Kościoła, w konkretnym miejscu i czasie. Kościół nigdy nie przestał głosić zbawczej tajemnicy śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, ale dziś to głoszenie musi odbywać się z odrodzonym zapałem, aby przekonać współczesnego człowieka, często obojętnego, zagubionego i wątpliwego¹⁴. Jan Paweł II podkreślał, że nową ewangelizacją musimy na nowo rozniecić pierwotną gorliwość i pozwolić, aby udzielił się nam zapał apostolskiego przepowiadania, jakim zapłonęli

wiedzią Kościoła w Polsce na wyzwania współczesności. Red. W. Przygoda, E. Robek. Sandomierz: Wyd. Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu 2011 s. 87-99.

¹⁰ N. E t e r o v i ć. *Przedmowa*. W: *Lineamenta* s. 4.

¹¹ *Lineamenta* nr 9.

¹² *Biskupi Europy o nowej ewangelizacji*. <http://ekai.pl/wydarzenia/x46546/biskupi-europy-o-nowej-ewangelizacji/> [4.06.2012].

¹³ *Gdzie ludzie, tam Kościół. Rozmowa z abp. Rino Fisichellą, przewodniczącym Papieskiej Rady do Spraw Krzewienia Nowej Ewangelizacji*. „Wiadomości KAI” 16.10.2011 nr 41 s. 29.

¹⁴ B e n e d y k t XVI. *Musimy szukać nowych sposobów skutecznego głoszenia Ewangelii. Przemówienie do uczestników I Zgromadzenia Plenarnego Papieskiej Rady do Spraw Krzewienia Nowej Ewangelizacji (30.05.2011)*. OsRomPol 32:2011 nr 7 s. 40.

apostołowie po Zesłaniu Ducha Świętego. Potrzeba także nowego rozmachu w codziennej działalności apostołowskiej (NMI 40).

Jak już wspomniano, nowa ewangelizacja nie oznacza „nowej Ewangelii”, gdyż „Jezus Chrystus wczoraj i dziś, ten sam na wieki” (Hbr 13, 4). Chodzi o głoszenie Dobrej Nowiny, która nie jest tylko zbiorem ksiąg, systemem prawd wiary, przykazań moralnych, a tym bardziej programem politycznym. Ona jest słowem żywym i skutecznym (por. Hbr 4, 12), które urzeczywistnia to, co oznacza, ostatecznym Słowem Bożym, które stało się Ciałem¹⁵. Benedykt XVI przypomina, że u początku bycia chrześcijaninem nie ma decyzji etycznej czy jakiejś wielkiej idei, ale jest spotkanie z wydarzeniem, z Osobą, które nadaje życiu sens i nową perspektywę (DCE 1).

Nowa ewangelizacja nie może być zatem rozumiana jako jedno z wielu działań duszpasterskich, gdyż w pewnym sensie streszcza ona zadania czekające dzisiejszy Kościół, zwłaszcza na terenach dawnej chrystianizacji. Nie jest ona także przejawem ludzkiej ekspansji, ale pragnieniem podzielenia się nieocenionym darem, jaki Bóg zechciał nam ofiarować, zapraszając nas do udziału w swoim życiu¹⁶. *Lineamenta* podkreślają, że czasami podchodzi się do nowej ewangelizacji z pewną rezerwą, gdyż sądzi się, że ma ona służyć do potępienia niektórych rozdziałów niedawnej historii Kościoła i zdystansowania się od nich¹⁷. Nie chodzi o ponowne wykonanie czegoś, co zostało źle zrobione lub się nie sprawdziło. Nowość nie jest przecież przeciwieństwem tego, co dawne¹⁸. Nie działa tutaj logika zerwania z przeszłością, lecz przełamanie bierności, przekonania o samowystarczalności, polegania na sobie, mentalności „status quo”, powielania stereotypów i takiego pojmowania duszpasterstwa, które jest przekonane, że wystarczy tak postępować, jak się dotychczas postępowało, a sukces i tak nadejdzie¹⁹.

Wypada jeszcze przypomnieć, że pod pojęciem „nowa ewangelizacja” nie kryje się ukryty prozelityzm ze strony Kościoła, zwłaszcza wobec innych wyznań chrześcijańskich. Nie chodzi także o zmianę w postawie Kościoła względem niewierzących, którzy mieliby zamiast partnerami dialogu stać się przedmiotem nacisku. Nowa ewangelizacja zyskuje na sile, jeśli jest dziełem

¹⁵ *Lineamenta* nr 11.

¹⁶ B e n e d y k t XVI. *List apostołowski „Motu proprio Ubicumque et semper”* s. 12, 13.

¹⁷ *Lineamenta* nr 5.

¹⁸ *Opisać Kościół na nowo. Wywiad z bp. Grzegorzem Rysiem, krakowskim biskupem pomocniczym przewodniczącym Zespołu do spraw Nowej Ewangelizacji KEP. „Wiadomości KAI”* 18.12. 2011 nr 50 s. 2.

¹⁹ *Lineamenta* nr 10, 18.

ekumenicznym, gdyż wspólne świadectwo o Chrystusie jest bardziej przekonujące, zwłaszcza wobec tych, którzy Go nie znają i tych, którzy oddalili się od Niego²⁰.

II. WIERNOŚĆ MISJI ZLECONEJ PRZEZ CHRYSYTA KOŚCIOŁOWI SIŁĄ NOWEJ EWANGELIZACJI

Nowa ewangelizacja jest głoszeniem Chrystusa w nowy sposób i z nową gorliwością. Jej treść nie jest nowa, choć w zmieniających się warunkach musi wybrzmieć z nową siłą, w odnowiony i odświeżony sposób. *Lineamenta* podkreślają, że „nowa ewangelizacja to nazwa [...] nowego zainteresowania Kościoła swą podstawową misją, [...] tożsamością i racją bytu”²¹.

W tym kontekście interesująca jest interpretacja ewangelicznej opowieści o uczniach idących do Emaus (Łk 24, 13-33) przywołana przez dokument *Lineamenta* w drugim numerze. Postawa uczniów ukazana została jako przykład takiego głoszenia Chrystusa, które jest nieskuteczne i skazane na niepowodzenia. Uczniowie idący do Emaus doświadczyli Wielkiego Piątku, słyszeli krzyk umierającego Chrystusa „Boże mój, Boże mój, czemuś Mnie opuścił” (zob. Mt 27, 46; Łk 15, 34;) i sami czuli się opuszczeni. Być może słyszeli wieść o zmartwychwstaniu, ale była ona trudna do zrozumienia i nie miała odniesienia do ich osobistego doświadczenia. Dwaj uczniowie z Emaus są zawiedzeni, sfrustrowani i głoszą umarłego Jezusa. Jest to głoszenie pozbawione nadziei, które nie przekazuje życia, lecz zamyka się w śmierci, zarówno głoszonego Chrystusa, jak i przepowiadających oraz ich słuchaczy. Kościół musi zadawać sobie pytanie, czy jego zwiastowanie Ewangelii nie stało się niewiarygodne, bo sam nie potrafił dostatecznie głęboko odkryć tajemnicy wielkanocnej. *Lineamenta* podkreślają, że Kościołowi grozi niebezpieczeństwo takiego głoszenia, które pozostaje bezowocne i nie przynosi nadziei²².

Kościół musi przekazywać wiarę, którą sam żyje, nie można bowiem owocnie głosić tego, w co się nie wierzy i czym się nie żyje. Bp M. Heinrich

²⁰ *Lineamenta* nr 5; zob. M. F i g u r a. *Nowa ewangelizacja jako centralne zadanie Kościoła*. W: *Ewangelizacja*. Red. L. Balter. Poznań: Wyd. Pallottinum 1993 s. 12-16.

²¹ *Lineamenta* nr 10; zob. M. F i a ł k o w s k i. *Stosunek Kościoła do świata*. W: *Teologia pastoralna*. T. 1. *Teologia pastoralna fundamentalna*. Red. R. Kamiński. Lublin: Atla 2 2000 s. 258.

²² *Lineamenta* nr 2; zob. T. H a l í k. *Chrześcijaństwo na dziedzińcu pogan*. „Znak” 2010 nr 11 s. 86.

z Berlina słusznie podkreśla, że w środowisku mocno zlaicyzowanym potrzebna jest najpierw „wewnętrzna ewangelizacja”, która umacnia wiarę członków Kościoła i przygotowuje ich do „zewewnętrznej ewangelizacji”²³. Przyjęcie Dobrej Nowiny przez wiarę w naturalny sposób przynagla do dzielenia się nią z innymi. Miłość Chrystusa, pragnąca wiecznego zbawienia wszystkich ludzi, rozpala serce tego, kto ją odkrył, tak że pragnie on bezinteresownie i dobrowolnie obwieszczać ją innym²⁴.

Kościół, ciągle od nowa podejmujący zadanie głoszenia Ewangelii, korzystając z rzeczy starych i nowych w skarbcu swojej Tradycji, nie może zapominać o radości i entuzjazmie. Rodzą się one z faktu bycia chrześcijaninem i przynależności do Chrystusa, co owocuje energią pozwalającą służyć Ewangelii nawet w najtrudniejszych momentach życia, w cierpieniu i rozmaitych doświadczeniach. Spotkanie takiej wiary, gotowej do poświęceń, pełnej entuzjazu jest lekiem na znużenie bycia chrześcijaninem, tak często spotykane w zlaicyzowanych społecznościach²⁵.

Skuteczność nowej ewangelizacji wypływa z faktu wiernej realizacji przez Kościół swojej misji, którą zlecił mu Jezus Chrystus. Oparcie się wszelkim pokusom, które usiłują odciągnąć Kościół od jego podstawowego posłannictwa – zaciemniając tym samym jego tożsamość – stanowi czytelne świadectwo, ewangeliczną sól i światło (zob. Mt 5, 13-16), których nie można zaprzepaścić. Logika Ewangelii różni się bowiem od ducha świata i – jak pokazuje historia – wymaga od Kościoła stawiania się znakiem sprzeciwu. Benedykt XVI, jeszcze jako prefekt Kongregacji Nauki Wiary, podkreślał, że w ewangelizacji trzeba przede wszystkim mówić o Bogu oraz trzymać się Jego woli i wymagań. Sformułował też trzy prawa, którymi Kościół powinien się kierować podejmując dzieło ewangelizacji. Pierwsze, nazwane „prawem wyłączenia”, przypomina, że chrześcijanie są sługami Ewangelii, a nie jej właścicielami. Drugie wynika z przypowieści o ziarnku gorczycy (zob. Mt 13, 31-32) i podkreśla, że wielkie rzeczy zaczynają się w pokorze, a prawo wielkich liczb nie jest prawem Kościoła, gdyż to od Boga zależy czas i wzrost posianego ziarna. I wreszcie trzecie

²³ Wypowiedź na dorocznym spotkaniu Wspólnego Komitetu Rady Konferencji Biskupich Europy i Konferencji Kościołów Europejskich. Genewa 26-28.01.2012 r. Zob. *COMECE i KEK: śmielej w przestrzeni publicznej*. „Wiadomości KAI” 12.02.2011 nr 6 s. 26.

²⁴ Kongregacja Nauki Wiary. *Nota doktrynalna na temat pewnych aspektów ewangelizacji* (3.12.2007). OsRomPol 29:2008 nr 2 nr 7-9.

²⁵ B e n e d y k t XVI. *Wiara gotowa do poświęceń i radosna lekiem na współczesne kryzysy. Przemówienie podczas spotkania z członkami Kurii Rzymskiej* (22.12.2011). „Wiadomości KAI” 8.01.2012 nr 1 s. 18; *Lineamenta* nr 25.

prawo ewangelizacji przypominające o ziarnie, które musi obumierać, aby przynosić owoce (zob. J 12, 24). Nie można bowiem zapomnieć, że w ewangelizację wpisana jest logika Krzyża²⁶.

III. WSPÓŁCZESNE WYZWANIA PUNKTEM WYJŚCIA DLA NOWEJ EWANGELIZACJI

Lineamenta wiele uwagi poświęcają sytuacji w jakiej przychodzi dzisiaj głosić Kościołowi Ewangelię. Wydaje się, że jest to nieprzypadkowy zabieg – trzeba go widzieć jako element nowej ewangelizacji. Wnikliwa i odważna diagnoza okoliczności, w których obecnie żyje i działa Kościół, powinna stanowić punkt wyjścia do głoszenia Dobrej Nowiny²⁷. Bez zrozumienia jak zmienia się nasz świat nie uchwycimy powodów, dla których potrzebna jest nowa ewangelizacja. Należy zatem rozpocząć od „wysłuchania” świata, zwrócić się do niego, aby lepiej na niego oddziaływać (zob. KDK 44). Kard. D. Duka podkreśla, że istnieje konieczność śledzenia przemian, jakie zachodzą współcześnie, ale nie po to, aby poddać się tendencjom niesionym przez czasy współczesne. Ważne jest poznanie konkretnego społeczeństwa, aby zwracać się do niego w sposób zrozumiały²⁸. Równocześnie reakcją na dostrzeżone przemiany nie może być tylko lęk, ucieczka i zamykanie się przed światem, ale cierpliwe, pełne nadziei i krytyczne odczytanie chwili obecnej w świetle Ewangelii²⁹.

Według *Lineamenta* współczesny świat doświadcza radykalnych przemian, które stwarzają nowe konteksty i nowe wyzwania dla chrześcijaństwa. W dokumencie zaprezentowano sześć z nich: kontekst kulturowy, społeczny, medialny, gospodarczy, naukowy i polityczny, ukazując najważniejsze procesy, które w nich występują³⁰. Można powiedzieć, że wyeksponowane zostały tendencje, które utrudniają lub wręcz uniemożliwiają głoszenie Dobrej Nowiny we współ-

²⁶ Kard. Ryłko: *Trzy prawa ewangelizacji według Josepha Ratzingera*. „Wiadomości KAI” 2.10.2011 nr 39 s. 14.

²⁷ Zob. tytuł jednego z podpunktów *Lineamenta* – „Ewangelizować wewnątrz współczesnego świata, wychodząc od stojących przed nim wyzwań” nr 4; zob. T. J a k l e w i c z. *Budzenie Kościoła ze snu. Nowa ewangelizacja w świetle Lineamentów na Synod Biskupów 2012*. Wykład na kursie formacji dla młodych kapłanów franciszkańskich. Kraków 8.11.2010 mps.

²⁸ „Wiadomości KAI” 05.01.2012.

²⁹ *Lineamenta* nr 7.

³⁰ *Lineamenta* nr 6.

czesnym świecie. Mniej natomiast skupiono się na pozytywnych przejawach, które budzą nadzieję i otwierają możliwości w tej dziedzinie.

Szczególnie ważną tendencją jest proces głębokiej sekularyzacji, która w świecie zachodnim prezentuje się w postaci pozytywnego obrazu wyzwolenia i możliwości wyobrażenia sobie życia świata i ludzi bez odniesień do transcendencji. Kształtuje się dziś mentalność, w której Bóg jest praktycznie nieobecny w życiu i świadomości człowieka. Kwestionuje się nie tylko istnienie Boga i możliwość poznania Go, ale samo istnienie problemów religijnych. Dla niektórych osób zagadnienia religijne po prostu nie istnieją. Bóg, niezależnie od tego czy istnieje czy nie istnieje, nie jest wartością, a ludzie żyją tak jakby Bóg nie istniał (zob. ChL 34; TMA 36; EiE 7, 47). Wielu ludzi wie, co to jest chrześcijaństwo, ale w rzeczywistości nie zna podstawowych pojęć wiary i nie żyje nią. Powtarzają gesty i znaki wiary, ale nie odpowiada temu jej rzeczywista treść i przyłgnięcie do Jezusa. Wokół wierzących nic się nie dzieje, wszystko tak się odbywa jakby ich nie było. Chrześcijaństwo nie jest żadną nowością i nie zachwyca świata. Człowiek obojętny jest tak zafascynowany wartościami ludzkimi, że niczym innym nie chce i nie potrafi się zajmować³¹.

Nakłada się na to: kultura relatywizmu, która niczego nie uznaje za ostateczne, mentalność hedonistyczna i konsumpcjonizm, kultura efemeryczności, niezdolność do pielęgnowania pamięci skłaniające do egocentryzmu i powierzchownego stylu życia. Ostatecznym i jedynym kryterium staje się własne „ja” człowieka z jego zachciankami, co mimo pozorów wolności w ostateczności staje się zniewoleniem. Uprawniona wielość stanowisk ustępuje miejsca bezkrytycznemu pluralizmowi, opartemu na założeniu, że wszystkie opcje mają równą wartość, co w gruncie rzeczy jest wyrazem rozpowszechnionego przejawu braku wiary w istnienie prawdy³².

Lineamenta zwracają także uwagę na wielkie zjawisko migracji, które przejawia się porzucaniem rodzinnego kraju i środowiska w celu poszukiwania lepszych warunków życia. Wiąże się to z wymieszaniem kultur na skalę, której nie znały społeczeństwa od stuleci. Sprzyja temu również dynamiczny rozwój mass mediów i wielkie możliwości w sektorze środków komunikacji, które umożliwiają szybkie i wygodne pokonywanie dużych odległości. Sytuacja ta wywołuje

³¹ *Ewangelizacja odpowiedzią na niewiarę*. <http://ekai.pl/nowaewangelizacja/x46584/ewangelizacja-odpowiedzia-na-niewiare/> [6.06.2012]; M. F i a ł k o w s k i. *Świeccy a wiara Kościoła*. „Communio” Międzynarodowy Przegląd Teologiczny 31:2011 nr 4 s. 145-146.

³² Kongregacja Nauki Wiary. *Nota doktrynalna na temat pewnych aspektów ewangelizacji* nr 4.

nierzadko rozpad podstawowych punktów odniesienia w życiu człowieka, wypłykiwanie wartości, zachwianie tożsamości i poczucia sensu życia. Globalne wymieszanie kultur sprzyja niestabilności i płynności³³.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na kontekst związany z dynamicznym rozwojem nauki i techniki. Nie można nie podkreślić wielkich korzyści, jakie płyną z postępu widocznego w tych dziedzinach, których wpływ na nasze codzienne życie trudno przecenić. Jednak trzeba także zauważyć, że nauka i technika coraz częściej bywają traktowane jako swoisty bożek współczesności, jako nowa religia, do której będzie można zwracać się z pytaniami o prawdę i sens. Stąd już niedaleko do powstawania nowych form gnozy, która traktuje technikę jako formę mądrości³⁴.

Obok wspomnianych wyżej trudności, na jakie napotyka we współczesnym świecie przekaz Ewangelii, należy także zauważyć pewne znaki nadziei. W kulturze zachodniej, poddawanej procesowi sekularyzacji, są przecież nadal obecne elementy chrześcijańskie, które mogą stanowić punkt wyjścia i zaczepienia dla nowej ewangelizacji. Ponadto można obserwować zainteresowanie kwestią Boga, przejawiające się wzrostem zainteresowania duchowością. Wiąże się to z ekspansją wielkich religii w ich ortodoksyjnej i konserwatywnej postaci, ewolucją samych religii w kierunku form bardziej fundamentalistycznych, a także przenikaniem religijnych odniesień do dyskursu społeczno-politycznego. Widoczne zapotrzebowanie na duchowość, jakkolwiek nie zawsze właściwie rozumianą oraz duża popularność radykalizmu i autentyczności, które pociągają współczesnego człowieka, zwłaszcza młodego, wydają się ważnymi drogowskazami dla nowej ewangelizacji³⁵.

IV. DZIEDZINIEC POGAN – W SŁUŻBIE NOWEJ EWANGELIZACJI

Obserwacja współczesnego świata każe zadać pytanie o powody, dla których Dobra Nowina jest obca dzisiejszej kulturze. Trzeba najpierw przyjrzeć się na ile dotyczy to samych wspólnot chrześcijańskich, aby wypracować

³³ *Lineamenta* nr 6; B e n e d y k t XVI. „*Migracje a nowa ewangelizacja*”. *Orędzie na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 2012 r.* OsRomPol 32:2011 nr 12 s. 11-12.

³⁴ *Lineamenta* nr 6.

³⁵ *Lineamenta* nr 6, 8-9; J a k l e w i c z. *Budzenie Kościoła ze snu* s. 11; Kard. Bertone o nowej ewangelizacji. <http://www.opoka.org.pl/aktualnosci/news.php?s=opoka&id=40392> [5.06.2012]; *Kościół w przestrzeni publicznej*. <http://info.wiara.pl/doc/1067414.Koscioly-w-przestrzeni-publicznej> [5.06.2012].

takie formy i środki mówienia o Bogu, które będą w stanie adekwatnie odpowiedzieć na oczekiwania i niepokoje współczesnych ludzi, także ochrzczonych. Chodzi o ukazanie im Chrystusa jako daru, którego wszyscy oczekujemy i który ma odpowiedź na ludzkie poszukiwania i pragnienie prawdy. Wobec szerzącej się dziś obojętności chrześcijanie nie powinni się poddawać, lecz z odwagą poszukiwać nowych sposobów nawiązywania dialogu z ludźmi naszej epoki. Taką szansą jest koncepcja *dziedzińca pogan*³⁶.

Pomysł *dziedzińca pogan* wyszedł od Benedykta XVI. W czasie swojej podróży do Czech (26-28.09.2009) papież przypomniał słowa proroka Izajasza, które przytaczał Chrystus mówiąc, że świątynia powinna być domem modlitwy dla wszystkich narodów (por. Iz 56, 7; Mt 21, 12-13; Mk 11, 15-17). Jezus miał na myśli tak zwany dziedziniec pogan³⁷, z którego wypędził kupczących, aby zrobić miejsce dla pogan, którzy pragnęli modlić się do jedynego Boga. Nie mogli oni w pełni uczestniczyć w Jego tajemnicy, do której przeznaczone było wnętrze świątyni. Mogli oni jednak zbliżyć się do świątyni, spotkać uczonych w Piśmie, rozmawiać o wierze, a także modlić się do nieznanego Boga i nawiązywać z Nim więzi. Takie miejsce modlitwy dla wszystkich narodów było przeznaczone dla osób w jakiś sposób znających Boga, którym nie wystarczali ich bogowie, obrzędy i mity, lecz pragnęli czegoś więcej – Boga Nieznanego (por. Dz 17, 23). Benedykt XVI uważa, że dziś Kościół powinien również otworzyć swego rodzaju *dzieziniec pogan*, gdzie będą mogli zbliżyć się do Boga ludzie, którzy Go nie znają, zanim znajdą drogę do Jego tajemnicy, której służy życie wewnętrzne Kościoła³⁸.

Na osobach, uważających się za agnostyków lub ateistów, powinno zależeć Kościołowi, który podejmuje nową ewangelizację. Nie chodzi przy tym –

³⁶ *Lineamenta* nr 5, 9.

³⁷ W wyniku modernizacji świątyni za czasów Heroda zmianie uległa liczba dziedzińców i ich układ. Obok dziedzińca dla kapłanów, kobiet, mężczyzn powstał dziedziniec pogan. Był on największy spośród innych dziedzińców i zajmował przestrzeń wokół właściwej zabudowy między murem zewnętrznym, okalającym cały teren, a poręczą, którą ją otaczał z wszystkich stron. Poganom nie wolno było jej przekroczyć pod karą śmierci, o czym ostrzegały umieszczone tu tablice. Zob. U. S z w a r c. *Świątynia jerozolimska*. W: *Życie religijne w Biblii*. Red. G. Witaszek. Lublin: RW KUL 1999 s. 90; M. R o s i k. *Der Tempel von Jerusalem zur Zeit Jesu*. Jestetten: Miriam-Verlag 2008 s. 28-30.

³⁸ B e n e d y k t XVI. *Jesteśmy przyjaciółmi tych, którzy znają Boga i tych, którzy Go jeszcze nie znają*. Przemówienie do Kurii Rzymskiej (21.12.2009). OsRomPol 31:2010 nr 2 s. 40-41; t e n ż e. *Miejsce braterskiego dialogu wierzących z niewierzącymi*. Papieskie przesłanie wideo z okazji inauguracji *Dziedzińca Pogan w Paryżu*. 25.03.2011 r. http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/notredame_25032011.html[28.05.2012]; *Lineamenta* nr 5.

o czym wspomniano wyżej – aby te osoby musiały obawiać się, że staną się przedmiotem nacisku, misji, która karze im wyrzec się wolności myśli i woli³⁹. Kościół chce uszanować wolność religijną, w tym także prawo do pozostawania człowiekiem niewierzącym⁴⁰. Bardziej istotne jest przekonanie, że także dla takich osób kwestia Boga wciąż istnieje, nawet jeśli nie mogą uwierzyć, że Jego troska o nas ma konkretny charakter. Wówczas głównym celem nowej ewangelizacji stanie się pragnienie, aby człowiek nie zaniedbał Boga, jako istotnej kwestii swojego życia i troska o to, aby tę kwestię zaakceptował, rozbudzając w sobie prawdziwe poszukiwanie i tęsknotę za Bogiem⁴¹. Nikomu bowiem nie wolno lekceważyć nawet do końca niewypowiedzianych pytań o Boga, które rodzą się w ludzkich sercach, ani nawet drobnych przeczuć świadczących o istnieniu transcendencji⁴².

Dziedziniec pogan byłby zatem miejscem zbliżenia się do Boga ludzi, którym religia jest obca, są zniechęceni, a jednak nie chcą pozostać po prostu bez Boga i w sercu mają pragnienie absolutu i nieprzemijającej prawdy. W ten sposób tworzy się przestrzeń dialogu wierzących z ateistami, agnostykami i obojętnymi religijnie. Zdaniem Benedykta XVI *dziedziniec pogan* to dziś także coraz bardziej popularne przestrzenie społeczne, które zostały wykreowane przez nowe media. Umożliwiają one nawiązanie kontaktu z wyznawcami wszystkich religii, z niewierzącymi i przedstawicielami różnych kultur. Można powiedzieć, że są to nowe place, katedry i przestrzenie wirtualne, w których przebywają osoby, wyrażając swoje idee, zadając pytania

³⁹ Pewne obawy i zastrzeżenia do papieskiej idei „dziedziniec pogan” wyraża ks. Tomáš Halík, który zwraca uwagę, że należy pamiętać, iż chodzi tutaj o rodzaj metafory. Musimy bowiem uświadomić sobie czym w rzeczywistości był „dziedziniec pogan” w świątyni jerozolimskiej. T. Halík uważa, że trzeba być ostrożnym w porównywaniu Kościoła do świątyni jerozolimskiej, która uosabia pewnie typ religijności będący przedmiotem krytyki proroków i samego Chrystusa. Ponadto Halík – mimo zapewnień Benedykta XVI – obawia się, że za metaforą „dziedziniec pogan” ukrywa się jednak pewna triumfalistyczna wizja Kościoła. Zdaniem wspomnianego autora obecna sytuacja Kościoła każe mu raczej udać się na różne „dziedzince pogan” niż takie otwierać. Halík pyta także, dla kogo Kościół miałby dziś otworzyć „dziedziniec pogan” – dla pobożnych pogan czy raczej współczesnych chrześcijan, którzy niewiele rozumieją z tego, co głosi Kościół, utracili do niego zaufanie, przestali go słuchać i sami poszukują „nieznanego Boga”. Zob. H a l í k. *Chrześcijaństwo na dziedzińcu pogan* s. 77-91.

⁴⁰ Zob. A. D r a g u ł a. „Spermologos” – od areopagu do dziedziniec pogan. „Więź” 54:2011 nr 7 s. 127.

⁴¹ B e n e d y k t XVI. *Jesteśmy przyjaciółmi tych, którzy znają Boga i tych, którzy Go jeszcze nie znają* s. 40; zob. *Abp Migliore o papieskiej koncepcji „dziedziniec pogan”*. „Wiadomości KAI” 15.01.2012 nr 2 s. 32.

⁴² M. Z a j ą c. *Otworzyć dziedziniec pogan*. „Więź” 53:2010 nr 4 s. 34.

i oczekując odpowiedzi, tworząc miejsca dla nieograniczonych debat. Nowa ewangelizacja miałaby za zadanie wytyczyć drogi głoszenia Dobrej Nowiny także w tych bardzo nowoczesnych miejscach⁴³.

W odpowiedzi na apel papieża Benedykta XVI Papieska Rada do Spraw Kultury rozpoczęła organizowanie cyklicznych spotkań *dziedzińca pogan* podejmując dialog z ateistami, agnostykami i obojętnymi religijnie wokół podstawowych tematów antropologicznych, filozoficznych i humanistycznych. Takie spotkania odbyły się w Bolonii, Paryżu, Bukareszcie, Florencji, Rzymie, Tiranie, Palermo, Barcelonie, Krakowie, Sztokholmie, Meksyku, Guimarães i Braga (Portugalia)⁴⁴. Następne planowane są w Niemczech, Austrii, Czechach, Kanadzie, Izraelu i USA⁴⁵.

*

Podjęte z nowym zainteresowaniem zagadnienie nowej ewangelizacji jest okazją do ponownego przemyślenia przez Kościół swojej tożsamości i misji. Stawia ono pytanie o wierność Chrystusowi i umiejętność odczytania współczesnych znaków czasu. Pobudza także chrześcijan do poznania i zrozumienia procesów dokonujących się w świecie, do którego Chrystus posyła swoich uczniów, jako głosicieli i świadków Dobrej Nowiny. Nowa ewangelizacja jest aktualizacją misyjnego powołania Kościoła w obecnych czasach, posłanego także do tych, którzy nie znają Chrystusa, jak i do ochrzczonych, którzy utracili swoją chrześcijańską tożsamość.

Nowa ewangelizacja nie może być jakimś wycinkowym działaniem Kościoła, sezonowym hasłem czy magiczną formułą, lecz naturą Kościoła. Grozi nam bowiem, że będziemy o niej mówić, odmieniać ją przez wszystkie przypadki i odnosić niemal do każdej działalności⁴⁶. Kard. T. Bertone przypomi-

⁴³ B e n e d y k t XVI. *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie Słowa. Orędzie na 44. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*. OsRomPol 31:2010 nr 3-4 s. 7; zob. G. R a v a s i. *Nowy „dziedziniec pogan” w sieci. Watykańskie spotkanie blogerów*. OsRomPol 32:2011 nr 10 s. 58-59.

⁴⁴ Zob. stronę internetową inicjatywy „dziedziniec pogan” www.cortiledeigentili.com.

⁴⁵ *Ewangelizacja kultury. Rozmowa z kard. Gianfranco Ravasim, przewodniczącym Papieskiej Rady ds. Kultury*. „Wiadomości KAI” 24.07.2011 nr 29 s. 25; *Watykan rozszerza inicjatywę dialogu z niewierzącymi* <http://ekai.pl/wydarzenia/watykan/x53661/watykan-rozszerza-inicjatywe-dialogu-z-niewierzacymi/> [5.06.2012]; *Kard. Ravasi: Dziedziniec Pogan w Jerozolimie*. „Wiadomości KAI” 29.04.12 nr 17 s. 27.

⁴⁶ J a k l e w i c z. *Budzenie Kościoła ze snu* s. 3.

na, że nowa ewangelizacja „nie jest dziełem okazjonalnym lub tymczasowym, lecz stałym zobowiązaniem i kluczową potrzebą Kościoła”⁴⁷. Chodzi zatem o odważne poszukiwanie nowych dróg docierania do współczesnego człowieka z przesłaniem Ewangelii. Kościół nie może także zapomnieć, że sam jest owocem ewangelizacji, a nie tylko jej czynnym elementem. Kierowanie procesem ewangelizacji nie leży tylko w jego rękach, lecz pozostaje w gestii Boga, który prowadzi dzieło ewangelizacji w dziejach świata za pośrednictwem Ducha Świętego⁴⁸. W każdej ewangelizacji, także nowej, w jej planowaniu i przebiegu należy przyznać prymat Bogu.

BIBLIOGRAFIA

- K a s p e r W.: *Evangelisierung und Neuevangelisierung. Überlegungen zu einer neuen pastoralen Perspektive*. Rottenburg: Wyd. Diözese Rottenburg–Stuttgart 1990.
- Komisja Duszpasterska Episkopatu Polski. *Nowa ewangelizacja u progu Trzeciego Tysiąclecia. Program duszpasterski na rok 2000/2001*. Red. E. Szczotok, R. Kempny, A. Liskowacka. Katowice: Wydział Duszpasterski Kurii Metropolitalnej 2000.
- L e w e k A.: *Nowa ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II*. T. 1-2. Katowice: Wyd. Księgarnia św. Jacka 1995.
- Nowa ewangelizacja*. Poznań: Wyd. Pallottinum 1993.
- Nowa ewangelizacja odpowiedzią na wyzwania obecnego czasu*. Red. K. Góźdź. Lublin 1993.
- Nowa ewangelizacja wyzwaniem dla Kościoła w Polsce*. Red. B. Biela. Katowice: Wyd. Emmanuel 2011.
- R a t z i n g e r J.: *Nowa ewangelizacja*. *OsRomPol* 22:2001 nr 6 s. 35-39.

NEW EVANGELIZATION – ON THE WAY TOWARDS NEW FORMS AND METHODS
OF PROCLAIMING THE GOSPEL MARGINAL REMARKS
ON THE DOCUMENT ENTITLED
*NEW EVANGELIZATION FOR THE TRANSMISSION
OF THE CHRISTIAN FAITH. LINEAMENTA*

S u m m a r y

Benedict XVI's launching of the Pontifical Council for Promoting the New Evangelization, of the XIII Ordinary General Assembly of the Bishops, devoted to the new evangelization, and finally the *Lineamenta* published in 2011 make a good starting point for the Church's

⁴⁷ Kard. Bertone: *nowa ewangelizacja, czyli nowa wiosna*. „Wiadomości KAI” 24.06.2012 nr 25 s. 5.

⁴⁸ *Lineamenta* nr 3.

rethinking of its identity and mission. This paper touches upon the issue of the new evangelization, starting from defining its essence, and then it comes to present – drawing upon the *Lineamenta* – the major forms and methods of transmitting the Gospel that seems to be the most effective in contemporary world. Of utmost importance is the Church's loyalty to the mission bestowed on her by Christ. Also important is that the Church understands the processes that take place in the world to which Christ sends His disciples, as teachers and witnesses of the Good News. Noteworthy is the initiative called „Courtyard of the Gentiles”, which is an interesting proposal of a dialogue with people seeking God.

Translated by Konrad Klimkowski

Słowa kluczowe: ewangelizacja, nowa ewangelizacja, Kościół, dziedziniec pogan, niewierzący, misja Kościoła, synod biskupów, Rok Wiary.

Key words: evangelization, new evangelization, the Church, Courtyard of the Gentiles, non-believers, mission of the Church, synod, the Year of Faith.